

Engasjert etnografi

Noen tanker om samfunnsvitenskapelig homoforskning og tradisjonen fra Chicagaskolen

Hans Wiggo Kristiansen
Høgskolen i Gjøvik
hans.kristiansen@hig.no

Denne artikkelen forsøker å tydeliggjøre forbindelseslinjer mellom Chicagaskolen og samfunnsvitenskapelig homoforskning. Hva er det, nærmere bestemt, ved denne tradisjonen som har gitt næring til nyere homoforskning? Artikkelen tar utgangspunkt i den studien som regnes som den fremste klassikeren når det gjelder etnografiske nærstudier av seksuelle subkulturer, nemlig Laud Humphreys *Tearoom Trade*. I tillegg trekker jeg veksler på erfaringer og begreper fra mitt eget feltarbeidsbaserte forskningsprosjekt om eldre homofile menns livsløp og livsrom i Norge. *Tearoom Trade* ses i lys av tre karakteristiske trekk ved tradisjonen fra Chicagaskolen. Gjennom å vise hvordan denne studien både viderefører og overskrider tradisjonen fra Chicago-sosiologene, synliggjør artikkelen viktige utfordringer for forskere som utfører etnografiske nærstudier av seksuelle "avvikergrupper".

Nøkkelord: Sosiologer, etnografi, homoforskning, Laud Humphreys, seksuelle subkulturer

Laud Humphreys og Chicagaskolen

I 1970 ga den relativt ukjente, 40-årige sosiologen Laud Humphreys ut boka *Tearoom Trade*, en grundig og veldokumentert studie av seksuelle møter mel-

lom menn på offentlige toaletter i en (ikke navngitt) amerikansk by.¹ Boka skapte voldsom debatt både i og utenfor forskningsmiljøene, en debatt som fortsetter selv i dag, 40 år seinere. Boka er av noen blitt prist som et banebrytende og modig forsøk på å menneskeliggjøre og avmystifisere et til da ukjent fenomen. Andre har fordømt den metodiske tilnærmingsmåten og forvist boka til det forskningsetiske skrekkkabinettet. Én kritiker gikk så langt som til å trekke paralleller til forsøk på å legitimere Nazistenes vitenskapelige eksperimenter i konsentrasjonsleirene (Warwick 1975: 202). Selv om de fleste av kritikerne framhevet bruken av skjult observasjon og manglende innhenting av informert samtykke fra informantene, hadde den kontroversen Humphreys forskningsmetoder skapte i samtiden trolig like mye å gjøre med *hva* han studerte som *hvordan* han studerte det (Babbie 2004; Galliher, et al. 2004: 7). Men før jeg kommer inn på hva det var ved denne studien som kritikerne fant så forkastelig, vil jeg si litt om hva slags forbindelse forfatteren av *Tearoom Trade* har til Chicagokolen.

Humphreys tok sosiologiutdanningen sin ved Washington University i St. Paul og var aldri direkte tilknyttet University of Chicago. Likevel er det flere ting ved *Tearoom Trade* som gjør at Humphreys må sies å følge i fotsporene til Chicago-sosiologene. Humphreys veileder, Lee Rainwater, hadde PhD-graden sin fra Chicago og var representant for den andre generasjonen av Chicago-sosiologer. Dessuten var både Howard Becker og Erving Goffman viktige inspirasjonskilder for Humphreys. Beundringen for Becker brakte faktisk Humphreys i klammeri med en Becker-kritiker på eget universitet (Galliher, et al. 2004). I teksten henviser Humphreys til hele fem av Goffmans bøker, framfor alt til *Stigma* (1963) og *Interaction ritual* (1967).

Tre viktige kjennetegn ved Chicagokolen kan gjenfinnes i Humphreys' valg av tema og metode. Det første av dem er vektleggingen av nærhet til studie-subjektene og bruken av deltakende observasjon. Det andre har å gjøre med en bestemt oppfatning av byrommet og livet i storbyen. Det tredje dreier seg om Chicagokolens opptatthet av marginale grupper og miljøer. Men det er også sider ved Humphreys sosiologi som peker ut over denne tradisjonen og framover mot vår egen tid. Han er spesielt interessant fordi han viderefører Chicagokolens forskningsidealer samtidig som han overdriver og overskrider dem. I tillegg til å kartlegge båndene til Chicagokolen, ser artikkelen Humphreys forskning i sammenheng med det som kan kalles samfunnsvitenskapelig homoforskning, herunder min egen forskning om eldre homoseksuelle menn i Norge.

Etnografisk feltarbeid og deltakende observasjon

Humphreys bruk av etnografisk feltarbeid og deltakende observasjon var helt klart inspirert av Chicago-sosiologenes studier fra mellom- og etterkrigstiden. Selv om Chicago-sosiologene var pionerer også på en rekke andre områder, for eksempel i bruken av livsfortellinger, hadde etnografi og feltarbeid en særstilling (Salerno 2007: 46).² Det å komme tett på menneskene i en getto, på en arbeidsplass eller i et barmiljø var et viktig ideal. I stedet for å fordype seg i og utvikle avanserte teorier om marginalitet og avvik, gikk forskerne ut i gatene og fulgte studiesubjektene sine inn i storbyens mørkeste avkroker (Salerno 2007: 159–160). Chicago-sosiologene ble dermed viktige forløpere for nyere bysosiologi og byantropologi (se Hannerz 1980). De etnografiske og mikrososiologiske teknikkene ble videreutviklet i etterkrigstiden av sosiologer som Becker og Garfinkel.

Favoriseringen av feltarbeid og etnografi som metode medførte også en viss skepsis til teoriutvikling. En forsker som tar utgangspunkt i en altomfattende teori og forsøker å anvende den på det feltet han eller hun studerer, vil ofte tvinge det ukjente inn i en allerede kjent form og dermed gå glipp av muligheten til å oppdage noe nytt. Forskeren står i fare for å lese det han/hun allerede vet inn i det utkjente (Apter, et al. 2009: 378). Mange Chicago-sosiologer så med mistenksomhet på begreper og generaliseringer som ikke brakte leseren nært opp til de hendelser, handlinger eller tekster som ble studert. De la vekt på å observere og forstå handlinger og væremåter i deres særegne og situasjonsbestemte form (Becker 1973: 166–167; Gusfield 1995: xii).³

Humphreys' bok baserte seg hovedsakelig på to års etnografisk feltarbeid på og rundt offentlige toaletter. Humphreys karakteriserer denne delen av studien som en etnografisk fase eller deltakende observasjonsfase (Humphreys 1975: 22). I boka rapporterer han for eksempel at han i løpet av det første året med feltarbeid observerte 120 tilfeller av seksuelle handlinger mellom menn på 19 ulike parktoaletter (ibid. s. 29). Etter hver observasjonsøkt gjorde han detaljerte notater over den samhandlingen han observerte.

I denne fasen benyttet han seg av såkalt skjult observasjon. Mens han var på toalettene, ga han seg ut for å være en mann med erotisk interesse for andre menn, ikke en forsker som oppholdt seg der av faglig-vitenskapelige grunner. Han beskriver i metodekapittelet hvordan han ble akseptert i rollen som en slags kombinert kikker og vaktpost (*watchqueen*), en rolle som ga ham

mulighet til å observere samhandlingen uten selv å ta direkte del i den. Selv begrunner Humphreys sin bruk av skjult observasjon med at en slik tilnærming var påkrevd av de utfordringene som knytter seg til det å forske på et såpass sensitivt tema som sex mellom menn på offentlige steder (Humphreys 1975: 44). Dessuten var skjult observasjon den framgangsmåten som virket minst forstyrrende på de mennene som brukte parktoalettene til erotiske formål.

Det er imidlertid mye som taler for at Humphreys var mer deltakende under feltarbeidet enn han gir uttrykk for i boka og at han selv hadde seksuelle relasjoner med enkelte av de mennene han observerte. Humphreys' biografer har i ettertid oppsøkt de toalettene hvor observasjonene fant sted og har konstatert at Humphreys av rent bygningstekniske grunner umulig kunne ha observert den samhandlingen han sier han observerte fra en posisjon som vaktpost ved vinduet (Gallihier, et al. 2004: 29–30). Han hadde både personlige og profesjonelle grunner til å framstille seg selv som en mer nøytral og utenforstående observatør enn det biografene mener at han var. Ikke bare var han en gift familiefar, attpåtil med bakgrunn som episkopal prest i Midtvesten. Han kan også ha hatt karrieremessige grunner til å være taus om dette: Hadde han innrømmet selv å ha hatt seksuell omgang på parktoalettene ville han muligens ha blitt rettsforfulgt og hadde neppe fått avhandlingen sin godkjent. Først de siste tiårene har enkelte forskere argumentert for legitimiteten av å ha seksuelle relasjoner med de personene man studerer ved hjelp av deltakende observasjon (se Bolton 1995; Hammers 2009; Henriksson 1995; Styles 1979). Hvis det faktisk stemmer at Humphreys hadde sex med de personene han observerte, kan det forklare både de nærgående skildringene av seksuell samhandling som gis enkelte steder i boka og den innlevelsen som beskrivelsene av atmosfæren på parktoalettene er farget av.

Samhandlingen på toalettene var i hovedsak taus. De seksuelle handlingene ble sjelden ledsaget av ord. Observasjonsstudien ga Humphreys få muligheter til å få innsikt i hvem de mennene han møtte egentlig var. Han gjorde derfor i tillegg bruk av to utfyllende metodiske grep. Gjennom feltarbeidet opprettet han tillitsforhold til enkelte gjengangere på toalettene. Disse informerte han om studien han holdt på med. Tolv av dem lot seg intervjuer om sine erfaringer med erotiske møter på offentlige toaletter og ble nøkkelinformanter. Dermed fikk han også innblikk i hvordan i hvert fall noen av mennene han observerte tenkte om det de gjorde.

Nitidig som han var, nøyde han seg ikke med det. Han registrerte også systematisk nummerskilter på bilene til brukere av toalettene og kunne på

bakgrunn av det identifisere et nokså stort utvalg. For å få vite mer om hvem disse mennene var, oppsøkte han 50 av dem i hjemmene deres og fikk dem til å besvare en helt alminnelig survey-undersøkelse.⁴ Dette ga ham tilgang til informasjon om etnisk og religiøs bakgrunn, sosial status og sivilstand. Det viste seg, for eksempel, at 54 prosent var gift med kvinner. Det er særlig denne tredje datainnsamlingsstrategien som er blitt kritisert, og Humphreys skriver i et etterord til 1975-utgaven av boka at han tar selvkritikk for dette (Humphreys 1975: 230). Selv om han holder fast på at ingen av dem han intervjuet på denne måten ble skadelidende, utsatte han dem for en betydelig risiko for avsløring og eventuell politifølgelse.

Byrommet som en mosaikk av atskilte verdener

Humphreys beskriver hvordan de mennene han studerte kunne parkere bilen sin i utkanten av parken, gå de få skrittene til parktoalettet og plutselig befinne seg i en helt annen sosial virkelighet med helt andre regler enn de man finner i samfunnet ellers. Han viser også i nitid detalj hvordan deltakerne i det erotiske spillet på toalettene ved hjelp av enkle signaler og forhåndsregler skjærer "sin verden" fra uvedkommende, for eksempel parkvakter, menn som ikke har erotisk interesse for andre menn og tenåringsgutter.

Humphreys' fokus på hvordan seksuell omgang mellom menn på offentlige toaletter utgjør en skjult virkelighet, rimer godt med Chicagoskolens bilde av byrommet som, for å sitere Park, en mosaikk av små verdener som berører hverandre samtidig som de forblir atskilte (Park 1915: 608). Chicagososiologene var opptatt av å studere mangfoldet og kompleksiteten i den måten storbyer som Chicago var organisert på, sosialt og rommessig. Disse små verdenene eller "moraliske miljøene" kunne eksistere side om side, noe som gjorde det mulig for enkeltpersoner å ha helt forskjellige identiteter i hver av dem. I artikkelen "The City" peker Park på at denne kompleksiteten gjør det mulig for individer å passere raskt fra ett moralsk miljø til et annet. Den enkelte kan dermed leve i flere ulike "moraliske regioner" eller "sosiale universer" (Chauncey 1994: 134; Hannerz 1980: 26; Park 1915: 608). Chicagoskolen skapte med dette en betydningsfull modell for etnografiske studier i byer. Ofte benyttet de seg av humanøkologiske begreper som konkurranse, symbiose, dominans og naturlige domener. I konkurransen om byrommet ville alltid de sterkest stilte innbyggerne innta de mest fordelaktige stedene,

mens andre grupper måtte bøye seg for deres ønsker og krav (Hannerz 1980: 27; Madden 2010: 43). Forestillingen om at det eksisterer egne ”moralske regioner”, områder hvor bestemte befolkningsgrupper kan finne sammen og hegne om sine særegne interesser og lidenskaper, var en forløper for begrepet ”seksuelle subkulturer” (Irvine 2003; Rubin 2002).

I *Tearoom Trade* gjør Humphreys bruk av Goffmans begrep ”interaksjonsmembran”. Innenfor det erotiske spillets grenser gjelder én verden av regler, roller, strategier og mål. Utenfor interaksjonsmembranen, er det et helt annet sett av regler, roller og mål som gjelder. Han bruker nokså store ord i beskrivelsen av hvordan de mennene han observerte trer inn og ut gjennom interaksjonsmembranen. Det å tre inn gjennom interaksjonsmembranen innebærer at man ”fødes inn” i en ny handlingsverden. I det man trer ut igjen, er man ”død” for den verdenen hvor de erotiske møtene finner sted (Humphreys 1975: 54). Det er først i det en ny deltaker, ved hjelp av mer eller mindre diskrete signaler til de øvrige tilstedeværende, kommuniserer at han er ”med på leken” at spillet med tilnærmelser, posisjonering, signalisering, manøvrering og etablering av fysisk kontakt settes i gang. Humphreys er opptatt av hvordan avsondretheten til den seksuelle samhandlingen på pissoarene gjør det mulig for gifte familiemenn å bevege seg mellom vidt forskjellige virkelighetssfærer. Han peker på at mange husmødre i forstedene trolig går hjemme og tenker at mennene deres er blitt stående fast i trafikken, mens de i virkeligheten har parkert ved et parktoalett for å ha erotisk kontakt med andre menn (Humphreys 1975: 78).

Humphreys understreker at faren er uhyre liten for at intetanende menn eller gutter skal observere, enn si bli direkte involvert i, den erotiske omgangen på toalettene. Så lenge en mann stiller seg ved pissoaret med ansiktet mot veggen, skjuler penis for de øvrige tilstedeværende, unngår blikkontakt og forlater stedet straks han er ferdig, er det ingen fare for at noen vil prøve å opprette seksuell kontakt med ham. Han vil rett og slett ikke trenge gjennom interaksjonsmembranen, eventuell erotisk kontakt og kommunikasjon mellom de øvrige tilstedeværende vil opphøre til han har forlatt stedet. Grunnen til at Humphreys la så stor vekt på at den seksuelle omgangen på parktoalettene finner sted i en egen virkelighetssfære, atskilt fra den offisielle og legitime bruken av stedene, er trolig mediaoppslag i samtiden om at homoseksuelle menn på offentlige toaletter utgjør en fare for unge menn (se Rubin 1993). Humphreys beskriver altså en situasjon hvor to vidt forskjellige institusjoner, en som dreier seg om noe så hverdagslig som hygienisk vannlating og avføring

i offentlige parker og en annen som dreier seg om behovet for skjult homoseksuell tilfredsstillelse, alternerer over en periode på kun noen minutter, uten at de kommer i konflikt med hverandre (Rainwater, i forordet til Humphreys 1975). Han kommer også med tankevekkende refleksjoner om hvorfor sex på offentlig sted er en lovovertrедelse. Først peker han på at det er et hovedprinsipp i vår kulturs holdning til seksualitet at man skal gi sitt samtykke. Det er samtykke som skiller et helt vanlig samleie fra en voldtekt, erotiske kjærtegn fra seksuell trakassering. Prinsippet om samtykke omfatter imidlertid ikke bare de personene som er direkte involvert i seksuelle handlinger – det gjelder også for folk som *observerer* slike handlinger. Ergo, sier Humphreys, kan det se ut til at tabuet mot sex på offentlig sted bunner i at noen *ufrivillig* involveres i seksuelle handlinger, enten som sexobjekter eller som tilskuere (Humphreys 1975: 159). Beskrivelsene av de homoerotiske relasjonene på toalettene viser at retten til å samtykke til tilstedeværelse (*the right to consent to copresence*) i stor grad respekteres og at sjansene for at menn eller gutter uforvarende skal bli vitner til seksuelle handlinger er små.⁵ Gjennom å vise diskresjon skaper mennene private rom i en setting som ellers regnes som offentlig.

Det marginale som studieobjekt

Humphreys viste gjennom hele sin noe uvanlige yrkeskarriere et sterkt engasjement for diskriminerte og marginaliserte samfunnsgrupper. På slutten av 1950- og begynnelsen av 1960-tallet, mens han jobbet som prest i Midtvesten, var han engasjert i kampen for svartes borgerrettigheter (Galliher, et al. 2004). Det at han på midten av 1960-tallet valgte å studere noe såpass marginalt som menn som hadde erotisk omgang med hverandre på offentlige toaletter, var helt i tråd med Chicagoskolens verdigrunnlag.

Både før- og etterkrigsgenerasjonen av Chicago-sosiologer var opptatt av å synliggjøre perspektivet til "the underdog", til individer og grupper med lav anseelse og lite makt i samfunnet. Det var samfunnets dystre underside som sto i fokus (Salerno 2007: 25). Allerede fra starten av 1920-årene var flere Chicago-sosiologer opptatt av fenomener som homoseksualitet, dragshows, fri kjærlighet og andre alternative livsstiler som de støtte på i undergrunnsmiljøer og fattige bydeler (Salerno 2007: 42–43). De tidlige Chicago-sosiologene var sterkt influerte av den tyske sosialfilosofen George Simmel og hans syn på mangfoldet av ulike livsuttrykk i den moderne storbyen. Den

oppfordringen Simmel kommer med helt til slutt i artikkelen ”Storbyene og åndslivet”, hadde trolig stor betydning for Park og de andre Chicago-sosiologene: Stilt overfor storbyens utallige livsformer og åndsstrømninger, sier Simmel, er ”det ikke vår oppgave å anklage eller å tilgi, men ene og alene å forstå” (Simmel 1990: 102). Feltstudiene som sprang ut av denne tradisjonen var konkrete og pragmatiske og vek unna så vel vidtgående teoretisering som plassering av skyld. Dermed bidro de også til å menneskeliggjøre forskningssubjektene sine gjennom å la dem selv beskrive de opplevelsene og personlige konfliktenes som førte dem inn i sosialt uakseptabel atferd (Salerno 2007: 51–52).

Nærhet til og identifikasjon med individer og grupper som ble oppfattet som lite respektable i samfunnet, kombinert med en betydelig dose av skepsis og manglende respekt for det velstående, autoritative og offisielle, karakteriserte også den andre generasjonen av Chicago-sosiologer (Gusfield 1995). Howard Becker påpekte i sin berømte tale ”Whose Side are We On?” i 1966 at sosiologer må innta perspektivet til de undertrykte og maktesløse i samfunnet, ikke perspektivet til de som undertrykker og har makt. Dette begrunnet han blant annet med at siden sistnevnte gruppes syn som regel tillegges stor troverdighet og gis mye plass i offentligheten, har vi mer å lære av dem som ikke har makt og sjelden blir hørt (Galliher 1995: 169).

Antropologen Ulf Hannerz bemerker i *Exploring the City* at Chicago-sosiologene ”studerte nedover” på den sosiale rangstigen (Hannerz 1980: 72) og dermed ofte unnlot å rette forskeroppmærksomheten mot de mektige og toneangivende i samfunnet. En tilsvarende kritikk ble framført av marxistisk inspirerte sosiologer på 1960- og 1970-tallet. Disse pekte på at den samfunnskritikken som Chicago-sosiologene målbar gjennom sine skildringer av fenomener som stemping og stigma hovedsakelig rettet skytset mot maktutøvere på mellomnivå, for eksempel politifolk eller personell på psykiatriske institusjoner. Den utfordret i liten grad undertrykkende sosiale institusjoner som opprettholder økonomisk utbytting, sexisme og rasisme (Galliher 1995: 183; Gouldner 1968). På tross av sin stillingtagen for de undertrykte, endte Chicago-sosiologene, ifølge kritikere som Alvin W. Gouldner, opp i en nærsynthet som bidro til å tilsløre de mekanismene som fører til undertrykkelsen.

Chicago-sosiologene er i tillegg blitt anklaget for å ha drevet med en form for akademisk ”slumming”. Det dreide seg stort sett om middelklasseakademikere som oppsøkte bydelene, miljøer og etniske grupper som de riktig nok

kunne sympatisere med og synliggjøre, men som de ikke selv tilhørte. Det kan ha ligget også andre motiver enn solidaritet og samfunnsengasjement bak sosiologenes opptatthet av fattige og marginaliserte mennesker siden de var mer tilgjengelige som forskningsobjekter og mindre beskyttet av prinsipper om privatlivets fred og forskningsetikk (Salerno 2007: 66). Denne typen av kritikk er også blitt rettet mot Humphreys studie.

Tearoom Trade viderefører denne tradisjonen av sosiologen som en av "the wise", ikke som en av "the own", for å bruke Goffmans begreper (Goffman 1963). Allerede på tittelsiden kommuniseres dette gjennom dedikasjonen av boka "Til min hustru, Nancy, og mine barn, Clair og David, som med sin oppmuntring og kjærlighet gjorde denne forskningen mulig". I tiden etter publikasjonen av *Tearoom Trade* ble Humphreys flere ganger anklaget av homoaktivister for, som gift mann, å drive med "slumming" i homomiljøer og for å stigmatisere homoseksuelle menn gjennom sitt fokus på det de betraktet som en lite representativ og stigmatiserende side ved mannlig homoseksualitet.

Mens det sjelden er blitt forventet at samfunnsvitere som studerte fattige eller kriminelle selv skal være fattige eller kriminelle, oppsto det i kjølvannet av Stonewall-opptøyene i 1969⁶ et krav om at forskeren selv måtte være homofil for fullt ut å kunne forstå og studere andre homofile (Galliher, et al. 2004; Irvine 2003). På slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet fant det nemlig sted en radikalisering og revitalisering av homobevegelsen i USA og Vest-Europa. Et stadig økende antall homoaktivister kastet seg inn i kampen for å få opphevet diskriminerende lover og endre allmennhetens holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Som ledd i denne strategien søkte aktivistene å distansere seg fra så vel påfallende kjønnsuttrykk blant homofile menn (løse håndledd og skingrende stemmer) som fra det som ble oppfattet som uverdige og anstøtelige seksuelle relasjoner mellom menn i pissoarer og parker.

Dette var trolig noe av grunnen til at Humphreys bare fire år etter at boka ble publisert, sto offentlig fram som homofil på et møte i American Sociological Association. På det samme møtet "outet" han for øvrig også sin eldre kollega Edward Sagarin, sosiologen som under pseudonymet Donald Webster Cory skrev en av de første fagbøkene om homoseksualitet i USA (Cory 1951; Galliher, et al. 2004: 78). Humphreys kan dermed ses på som en slags overgangsfigur i samfunnsforskningen. Han skiftet posisjon fra å studere en stigmatisert gruppe fra en utenfraposisjon til selv å identifisere seg med den gruppa han studerte.

Verdien av etnografiske nærstudier

Etnografi og deltakende observasjon bringer forskeren, og i neste omgang leseren, tett på de menneskene og sosiale fenomenene som studeres. Det å synliggjøre og menneskeliggjøre individer og grupper som tradisjonelt er blitt sett på som moralsk mindreverdige, kanskje til og med direkte samfunnskadelige, har vært en viktig drivkraft i homoforskningen. Det er også dette som blir trukket fram av forskere som har forsvart Laud Humphreys framgangsmåte.

Tidlig på 2000-tallet utførte jeg selv et langvarig feltarbeid på en pub i Oslo som del av arbeidet med doktorgradsavhandlingen *Kjærlighetskarusellen*, som omhandler eldre homoseksuelle menns livsløp og livsfortellinger (Kristiansen 2004a, 2004b). I tillegg til Humphreys observasjonsstudie, var jeg inspirert av to antropologer som allerede på 1960- og 1970-tallet gjennomførte etnografiske nærstudier av barer og lignende settinger hvor homoseksuelle menn møtes, nemlig Esther Newton og Kenneth Read.⁷ Newton drev deltakende observasjon og utførte intervjuer i dragmiljøer i Chicago og Kansas City på midten av 1960-tallet, noe som resulterte i den banebrytende monografien *Mother Camp* (Newton 1972). Denne studien har hatt stor betydning ikke bare for antropologer, men også for queer-teoretikere som Judith Butler (1990) og Marjorie Garber (1992). Kenneth Reads *Other voices. The style of a male homosexual tavern* (1980) er en noe mindre påaktet etnografisk nærstudie. Her gir Read en nærgående beskrivelse av ritualisert atferd, språkbruk og kjønnsiscenesettelse i en arbeiderklassebar for homoseksuelle menn i en by i USA. *Other Voices* regnes som den mest omfattende etnografiske studien som er utført av en enkelt bar for homoseksuelle menn (se Brown 2001). Read begrunner sin lokaliserte feltarbeidsstrategi med at barer var det nærmeste han kom til noe som kunne kalles "homoseksuelle institusjoner" på den tiden da feltarbeidet ble utført (Read 1980: 145). Også andre forskere har påpekt at deltakelse i det sosiale livet på barer trolig spiller en langt viktigere rolle for godt voksne og eldre menn enn for eksempel homoorganisasjoner og homopolitisk aktivisme (Berger 1982; Cohler & Galatzer-Levy 2000: 241).

I kjølvannet av aidsepidemien, har flere antropologer utført etnografiske nærstudier av menn som har sex med menn i ulike settinger (se for eksempel Bolton 1996, Bolton, Vincke, & Mak 1994; Leap 1999; Clatts 1999; B. Andersen 1987; Henriksson 1995).⁸ Slike studier har gitt viktig kunnskap om smitteoverføring og om hvordan menn kommuniserer om sikrere sex. De har også bidratt til refleksjon om hvilken rolle forskerens egen seksualitet og

erotiske subjektivitet spiller i antropologisk kunnskapsproduksjon (Kulick & Willson 1995). Bolton argumenterer for eksempel for at flere etnografer som utfører slike studier, bør ta del i den seksuelle praksisen de er ute for å studere. Han sier, med henvisning til sitt eget feltarbeid på saunaer i Belgia, at den informasjonen han ville ha fått hadde han valgt ikke-deltakende metoder ville ha vært overflattisk og kanskje direkte villedende (Bolton 1995: 149). Som Bolton selv påpeker, reiser bruken av skjult observasjon i homoforskningen mer alvorlige metodiske og etiske problemer enn spørsmålet om graden av deltakelse. Samtidig henger de to fenomenene sammen. Selv om det ikke kan utelukkes, er det vanskelig å tenke seg at forskere som Bolton hadde kunnet delta i erotisk samhandling dersom de hadde vært åpne observatører.

Under mitt eget feltarbeid, fikk jeg føle mange av de dilemmaene som de etnografiske nærstudiene reiser på kroppen. Jeg hadde bestemt meg for å unngå skjult observasjon og informerte alle de personene jeg førte mer enn rent forbigående samtaler med om grunnene til at jeg tilbrakte såpass mye tid på puben. Noe skjult observasjon var likevel vanskelig å komme utenom på et offentlig sted som en bar. Jeg fant det verken tilrådelig eller overkommelig å informere mer tilfeldig besøkende om hensikten med min tilstedeværelse.

Min egen feltarbeidserfaring har fått meg til å innse viktigheten av at forskningsetiske grenselinjer ikke blir så snevre at man avskjærer forskere og studenter fra mulighetene til å utføre den typen empirisk og feltarbeidsbasert forskning som Chicagoskolen sto for. Ikke bare Humphreys, men også anerkjente Chicago-forskere som Goffman, Becker og Cavan benyttet seg i større eller mindre grad av skjult observasjon. Å innhente samtykkeerklæringer er ofte ikke mulig før feltarbeideren har etablert en visst monn av tillit og personlig kontakt i den gruppen som studeres. Feltstudier av denne typen kan dessuten ikke designes fullt ut i forkant av møtet med felten, og man kan heller ikke legge fram en fullstendig liste over hva man vil spørre deltakerne om (Becker, Geer, Huges, & Strauss 1961; Galliher, et al. 2004: 101–102). Å utvikle gode og hensynsfulle metoder og strategier for å drive deltakende observasjon i kirkesamfunn, i organisasjoner, på feriesteder, på barer osv. er en av de viktigste utfordringene for sosiologer og antropologer som ønsker å studere seksuelle subkulturer i Norge.

Erotiske frirom, grensekryssing og diskresjon

Tanken om byen som en mosaikk av atskilte sosiale og moralske områder har

som nevnt vært banebrytende for studier av seksuelle subkulturer. Denne måten å se byen på gjorde det interessant å studere hvordan folk kan ha ulike identiteter i forskjellige sosiale settinger. Parks modell av byliv fanget noe av den betydningen byens sammensatte karakter har for homofile menn, selv om den overvurderte hvor avsondrede og internt ensartede hver enkelt atskilte "verden" var (Chauncey 1994: 134). Det å få fram mulighetene som byrommet gir, det at folk som lever tett på hverandre faktisk kan leve i ulike kulturelle verdener, har stått sentralt i homoforskningen, både internasjonalt og her til lands. En slik modell gjør det dessuten lettere å forstå hvordan det har vært og er mulig for folk som tilhører seksuelle minoriteter å leve gode og tilfredsstillende liv på tross av sosial fordømmelse og negative sanksjoner. To nøkkelbegreper fra min egen avhandling *Kjærlighetskarusellen* er "erotiske frirom" og "diskresjon".

I avhandlingen bruker jeg begrepet "erotiske frirom" som betegnelse på steder hvor menn hadde tilfeldig og mer eller mindre anonym erotisk kontakt med andre menn.⁹ Det dreier seg om steder hvor en avvikende og annerledes moralsk kode dominerer, fordi personene som befinner seg der deler en bestemt lidenskap eller interesse (Rubin 2002: 25). Under feltarbeidet og i livshistorieintervjuene brukte jeg nokså mye tid på å kartlegge hvilke erotiske frirom som fantes i Oslo i perioden rundt andre verdenskrig. Denne delen av avhandlingen var inspirert av sosiologen Arne Nilssons studie av det mannlige homoseksuelle livsrommet i Göteborg i den samme tidsperioden (Lindholm & Nilsson 2002; Nilsson 1998). Det å påvise eksistensen og omfanget av slike frirom er en motvekt til det utbredte bildet av at det først var på 1960- og 1970-tallet at det fantes møtesteder for homofile menn i byer som Oslo (Kristiansen 2004b). De aller fleste av de eldre mennene jeg intervjuet hadde gjort bruk av erotiske frirom i kortere eller lengre perioder av sine liv.

Det andre nøkkelbegrepet, "diskresjon", dreier seg om hensynsfullhet – om det å respektere andres rett til å samtykke til tilstedeværelse, som Humphreys formulerer det. Men diskresjon dreier seg også om en sosial kompetanse som er av avgjørende betydning når personer beveger seg fra ett "moralisk område" til et annet. Diskresjon går ut på å holde sosiale verdener atskilt. Det dreier seg om koder og teknikker for å opprettholde atskillelsen mellom ulike sosiale sfærer. "Passeringskompetanse" kan være et brukbart synonym på "diskresjon", altså kompetanse i det å passere mellom ulike settinger uten å bryte ned de sosiale barrierene mellom dem. For den generasjonen av homofile menn som jeg har studert, var diskresjon viktig nettopp fordi de erotiske

friommene var sårbare for inntrengere, det være seg politifolk, sinte drosjesjåfører eller aggressive ungdommer.

Den måten Humphreys posisjonerer seg på i forhold til de menneskene han studerte, han omtaler dem som "avvikere" og alltid i tredje person, kan også ses på som en form for diskresjon. Humphreys selvpresentasjon minner om det jeg i en annen sammenheng omtaler som den norske homobevegelsens "skapstrategier" på 1950- og 1960-tallet (Kristiansen 2008: 215). Lederne i de homofiles organisasjon, Forbundet av 1948, på 1950-tallet brukte nesten alltid pseudonymer når de skrev innlegg og kronikker om homoseksualitet i Norske aviser. Bruken av pseudonymer ga nemlig flere fordeler enn det å skjule avsenderens egentlige identitet. Gjennom å veksle mellom ulike pseudonymer kunne pionerer som Rolf Løvaas, Øivind Eckhoff og Dermot Mack formidle et inntrykk av at Forbundets synspunkter ble støttet av mange "helt vanlige" samfunnsborgere og at det sto en bred folkelig opinion bak kravene. Trolig anså de det som mer virkningsfullt å skrive fra et tilsynelatende nøytralt og desinteressert ståsted. Pseudonymet i artiklene framsto som en velutdannet, liberalt innstilt, heterofil mann, noe som ble kommunisert blant annet ved bruken av formuleringer som "de homofile", i stedet for "vi homofile", og "disse menneskene", i stedet for "mennesker som oss" (Kristiansen 2008: 192).

Diskresjon er et gammelmodig ord som forbindes med dobbeltliv, det å leve skjult og det å være i skapet. I avhandlingen bruker jeg begrepet "diskresjonskultur" for å beskrive identitetshåndtering og identitetspolitikk blant homofile i Norge i etterkrigstiden. Det ble oppfattet som legitimt blant homoseksuelle menn på 1950- og 1960-tallet å bevege seg inn i og ut av en homoseksuell verden som var atskilt fra resten av tilværelsen deres (jobb, foreldre, arbeidskollegaer osv.). Selv om den homofile diskresjonskulturen langt på vei har forsvunnet, har passeringskompetanse som sosialt fenomen neppe blitt mindre relevant som forskningsfokus for dagens byantropologer og kjønnsforskere. Studier som *Tea Room Trade* viser at det trengs nye empirisk-deskriptive begreper for å få tak i hva som faktisk skjer når en somalisk unggutt hver dag pendler mellom det somaliske miljøet på den kafeen hvor han jobber og sin godt voksne mannlige elsker i en bygård på Tøyen (for å ta et tenkt eksempel). Begrepspar som "*åpen* versus *skjult*" eller "*å komme ut* versus *å være i skapet*" er for moralistiske og for farget av det forrige århundres identitetspolitiske agendaer til å kaste lys over seksualitet og identitetsprosjekter i det flerkulturelle Norge.

Marginalitet, mangfold og vitenskap

Chicagoskolen er som nevnt blitt kritisert for å ha drevet en form for akademisk "slumming" og for å ha "studert nedover" på den sosiale rangstigen. Det som mer presist ligger i slike anklager er gjerne en mistanke om at motivet for å studere marginale og utsatte grupper ikke alltid er forskerens solidaritet eller samfunnsengasjement, men tvert imot at personer som befinner seg i samfunnets bunnskiert tradisjonelt har vært lettere tilgjengelige og i mindre grad har maktet å motsette seg sosiologers og antropologers invaderende blikk og spørsmål. Ubehaget er knyttet til mistanken om at sensasjonisme eller kontrollbehov, ikke ønsker om å avstigmatisere eller menneskeliggjøre, ligger bak den typen studier som Humphreys bok kan stå som eksempel på.

Samtidig viser Humphreys studie det frigjørende potensialet som ligger i å vitenskapeliggjøre det marginale. Den som leser *Tearoom Trade* i dag blir slått av den store vekten Humphreys legger på vitenskapelighet. Så vel i rede-gjørelsen for observasjonsarbeidet som i presentasjonen av funnene i tabeller og skjemaer, kommuniserer han at dette er samfunnsvitenskapelig forskning, ikke et forsvarsskrift for homoseksualitet. I beskrivelsen av egen rolle vis-à-vis mennene han studerte, vektlegger han objektivitet og distanse.

Antropologen Gayle Rubin har pekt på at en forståelse av seksuell variasjon som noe positivt har vært helt fraværende i vår euroamerikanske kulturkrets. Et av de få områdene hvor man faktisk har vært opptatt av seksuell variasjon som noe positivt, eller i det minste noe nøytralt, er innenfor empirisk sex-forskning. I den forbindelse framhever hun spesielt Alfred Kinseys fortjeneste. Kinsey ga seg i kast med å studere den store variasjonsbredden i menneskelig seksualitet med den samme nysgjerrigheten og vitenskapelige innstillingen som han tidligere i karrieren hadde lagt for dagen i studiet av veps. Nettopp denne vitenskapeligheten ga funnene hans en nøytralitet som provoserte til voldsom debatt og gjorde samtidens moralister rasende (Rubin 1993: 15). Interessant nok samlet Kinsey inn mange av de seksuelle livshistoriene med homoseksuelle menn nettopp i Chicago og må dermed ha vært i kontakt med de samme urbane undergrunnsmiljøene som Chicago-sosiologene fordypet seg i (Tripp 2002). Rubin kunne like gjerne ha knyttet dette poenget til Humphreys forskning. Det å bruke en sosiologisk doktoravhandling til å gi nøkterne, presise og ikke-fordømmende skildringer av sex mellom menn på offentlige steder var intet mindre enn en provokasjon i vitenskapsdrakt. Det vitenskapelige språket gjorde det mulig å sette parentes rundt moralske

dikotomier som naturlig – unaturlig, moralsk – umoralsk, nært – upersonlig, verdig – uverdig. Kanskje kan også kan bidra til å forklare hvorfor han gjennom fire tiår er blitt utpekt til en forskerskurk.

Poenget med å framheve Laud Humphreys bidrag er ikke å si at han var den første som kan karakteriseres som homoforsker. Det er heller ikke min hensikt å rehabilitere ham eller tilbakevise den kritikken som er blitt reist mot metodebruken hans. Det som gjør Humphreys så interessant, slik jeg ser det, er at han på en dramatisk måte synliggjør den lærdommen, både på godt og vondt, forskere i dag kan trekke av den forskningstradisjonen som kalles Chicagokolen. Skjønt, begrepet ”lærdom” er kanskje villedende her, ettersom Chicagokolen allerede har bidratt sterkt til å forme nyere samfunnsvitenskapelig homoforskning. Rubin påpeker i en av sine artikler at når hun endelig fikk satt seg ned og lest sosiologer som Robert Park og Howard Becker, virket tekstene deres nesten sjokkerende kjente for henne. Fingeravtrykkene deres kunne ses over alt på nyere tekster hun hadde lest (Rubin 2002: 53). Det dreier seg derfor snarere om å gjøre eksplisitt hva påvirkningen fra Chicagokolen består i slik at enkelte dilemmaer og spenningsfelt tydeliggjøres.

Chicagokolens fokus på atskilte verdener eller moralske domener i byrommet har vært en fruktbar modell for studier av seksuelle subkulturer og erotiske frirom. Men denne måten å oppfatte byrommet på har utvilsomt problematiske sider. Kombinert med et fokus på atferd som bryter med det sosialt aksepterte, kan den resultere i at forskere unnlater å problematisere videre sosiale sammenhenger. Videre har Chicago-sosiologenes bruk av feltarbeid og etnografiske nærstudier vært et viktig forbilde for samfunnsvitenskapelig forskning. Men forskere som i dag ønsker å følge i deres fotspor må ta inn over seg at mye av denne banebrytende forskningen er frambrakt gjennom bruk av skjult observasjon og har bidratt til å avdekke miljøer og subkulturer som ofte ikke selv har ønsket å bli avdekket. Dette reiser flere metodiske og forskningsetiske spørsmål: Er det mer legitimt å utføre den typen forskning som Humphreys utførte dersom forskeren selv kan sies å tilhøre det miljøet eller den gruppen som studeres? Er for eksempel forskning om et prostitusjonsmiljø utført av en som selv er en del av miljøet og selv selger sex mer legitimt enn tilsvarende forskning utført av en som i utgangspunktet er utenforstående? Slike spørsmål viser til fulle relevansen av Chicagokolen for dagens samfunnsforskning.

Verdsettingen av grundig og nærgående empirisk forskning er den fremste lærdommen jeg mener samfunnsforskere i dag kan trekke av tradisjonen fra

Chicagoskolen. Erfaringsnære beskrivelser av den typen vi møter i bøker som *Tearoom Trade* har en egenverdi som går langt ut over det å bidra til teoriutvikling om seksualitet eller samhandling på offentlige steder. De bidrar til å utvikle vår oppfatning av verden og åpner våre øyne og sinn for andre mulige måter å være menneske på.¹⁰

Noter

1. Det har seinere framkommet at feltarbeidet ble gjennomført i byen St. Louis i Missouri, hvor Humphreys selv bodde med familien sin mens hans studerte ved Washington University (Galliher, Brekhus, & Keys 2004: 27, 29).
2. Salerno (2007) nevner blant andre forfattere som Robert Ezra Park, Nels Anderson, Louis Wirth, Paul Cressey, Fredric Trasher og Clifford Shaw.
3. I den avvikssosiologiske klassikeren *Outsiders*, gir Becker følgende analogi for å få fram forholdet mellom empiri og teori. Han sier: "Just as we need precise anatomical descriptions of animals before we can begin to theorize about and experiment with their physiological and biochemical functioning, just so we need precise and detailed descriptions of social anatomy before we know just what phenomena are present to be theorized about" (Becker 1973: 167).
4. Humphreys sier i metodekapittelet at selv om han gjenkjente de mennene han oppsøkte fra parktolettene, var det ingenting som tydet på at mennene gjenkjente ham. I forkant av survey-besøkene var han påpasselig med å endre utseende, klesdrakt og biltype. Dessuten lot han det gå minst ett år mellom observasjonen av mennene på parktolettene og hjemme-besøkene hos dem (Humphreys 1975: 42).
5. De livshistorieintervjuene jeg selv har gjort med eldre homofile menn i Norge, derimot, er mindre entydige på dette punktet. Flere av mennene forteller at det nettopp var kontakter opprettet på pissoarer eller parker i ungdomsårene som var veien inn i homoseksuelle nettverk. Noen oppdaget ved en tilfeldighet at det gikk an å oppnå kontakt med andre menn på offentlige toaletter og lignende steder, andre hadde hørt rykter på forhånd (Kristiansen 2004a, 2008).
6. Begrepet "Stonewall-opptøyene" skriver seg fra begivenhetene på og rundt homobaren Stonewall Inn i New York i slutten av juli 1969. 28. juli ble en politirazzia møtt med massiv motstand fra bargjestene. Stonewall-opptøyene har siden vært en viktig symbolsk begivenhet for homobevegelsen i USA og mye av resten av verden og 28. juli regnes som en internasjonal merkedag for lesbisk og homofil frigjøring (se Duberman 1993).
7. Andre tidlige studier av homoseksualitet som står i en avvikssosiologisk tradisjon, er Leznoff & Westley (1998 [1956]), Plummer (1975), Delph (1978), Levine (1979). Flere av disse studiene er sterkt inspirert av Erving Goffmans *Stigma* (1963).
8. Henrikssons studie ga opphav til et omfattende offentlig ordskifte om forskningsetikk i Sverige. De ulike prinsipielle standpunktene og underliggende premisser for denne debatten er analysert i Henriksson & Månsson (1996).
9. Begrepet "erotiske frirom" er inspirert av begrepet "erotiske oaser" (se B. Andersen 1987; Henriksson 1995; Prieur & Andersen 1988). Det er brukt som betegnelse på steder hvor menn hadde tilfeldig og (mer eller mindre) anonym erotisk kontakt med andre menn.
10. Den siste setningen er lånt fra et foredrag av antropologen Tim Ingold (Ingold 2008: 83). Olav Garsjø, Michael Seltzer, Torbjørn Andersen og Frode Grøstad skal ha hjertelig takk for kommentarer og perspektivgivende samtaler under arbeidet med artikkelen.

Litteratur

- Andersen, B. 1987: *Erotiske oaser i offentlige sfærer*. Upublisert hovedfagsoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Oslo
- Apter, D. E., Gans, H. J., Horowitz, R., Jaynes, G. D., Kornblum, W., Short, J. F., et al. 2009: The Chicago School and the roots of urban ethnography. *Ethnography* 4, 375–396
- Babbie, E. 2004: Laud Humphreys and research ethics. *International Journal of Sociology and Social Policy* 24, 12–19
- Becker, H. S. 1973: *Outsiders: studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press
- Becker, H. S., Geer, B., Huges, E., & Strauss, A. 1961: *Boys in white; student culture in medical school*. Chicago: University of Chicago Press
- Berger, R. M. 1982: *Gay and gray. The older homosexual man*. Urbana: University of Illinois Press
- Bolton, R. 1995: Tricks, friends, and lovers: erotic encounters in the field, s. 140–167. I: D. Kulick & M. Willson (red.) *Taboo : sex, identity, and erotic subjectivity in anthropological fieldwork*. New York: Routledge
- Bolton, R. 1996: Coming home: The journey of a gay ethnographer in the years of the plague, E. Lewin & W. Leap (red.) *Out in the field : reflections of lesbian and gay anthropologists*. Urbana: University of Illinois Press
- Bolton, R., Vincke, J., & Mak, R. 1994: Gay baths revisited: An empirical analysis. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 3, 255–273
- Brown, R. J. 2001: *The evening crowd at Krimser's. A gay life in the 1940s*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Butler, J. 1990: *Gender trouble : feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge
- Chauncey, G. 1994: *Gay New York : gender, urban culture, and the makings of the gay male world, 1890–1940*. New York: Basic Books
- Clatts, M. C. 1999: Ethnographic observations of men who have sex with men in public, s. 141–155. I: W. Leap (red.) *Public sex/gay space*. New York: Columbia University Press
- Cohler, B. J., & Galatzer-Levy, R. M. 2000: *The course of gay and lesbian lives : social and psychoanalytic perspectives*. Chicago: University of Chicago Press
- Cory, D. W. 1951: *The homosexual in America: a subjective approach*. New York,: Greenberg

- Delph, E. W. 1978: *The silent community : public homosexual encounters*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications
- Duberman, M. B. 1993: *Stonewall*. New York: Dutton
- Galliher, J. F. 1995: Chicago's two worlds of deviance research: Whose side are they on?, s. 164–187. I: G. A. Fine (red.) *A Second Chicago School? The Development of a Postwar American Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press
- Galliher, J. F., Brekhus, W., & Keys, D. P. 2004: *Laud Humphreys: prophet of homosexuality and sociology*. Madison: University of Wisconsin Press
- Garber, M. 1992: *Vested interests : cross-dressing & cultural anxiety*. New York: Routledge
- Goffman, E. 1963: *Stigma; notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, N.J.,: Prentice-Hall
- Goffman, E. 1967: *Interaction ritual; essays on face-to-face behavior*. Garden City, N.Y.,: Anchor Books
- Gouldner, A. W. 1968: The sociologist as partisan: sociology and the welfare state. *American Sociologist*, 103–116
- Gusfield, J. R. 1995: The Second Chicago School?, s. ix–xvi. I: G. A. Fine (red.) *A Second Chicago School? The Development of a Postwar American Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press
- Hammers, C. 2009: An Examination of Lesbian/Queer Bathhouse Culture and the Social Organization of (Im)Personal Sex. *Journal of Contemporary Ethnography* 3, 308–335
- Hannerz, U. 1980: *Exploring the city. Inquiries toward an urban anthropology*. New York: Columbia University Press
- Henriksson, B. 1995: *Risk factor love. Homosexuality, sexual interaction and HIV-prevention*. Göteborg: Skriftserien ved Göteborgs universitet
- Henriksson, B., & Månsson, S. A. 1996: Deltagande observation, s. 11–51. I: P.-G. Svensson & B. Starrin (red.) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Humphreys, L. 1975: *Tearoom trade. Impersonal sex in public places* (2. utg.). Chicago: Aldine
- Ingold, T. 2008: Anthropology is *not* ethnography. *Proceedings of the British Academy*, 154, 69–92
- Kristiansen, H. W. 2004a: *Kjærlighetskarusellen: eldre homoseksuelle menns livsfortellinger og livsløp i Norge*. Upublisert doktoravhandling, Universitetet i Oslo

- Kristiansen, H. W. 2004b: Narrating past lives and present concerns. Older gay men in Norway, s. 235–261. I: G. H. Herdt & B. De Vries (red.) *Gay and lesbian aging : research and future directions*. New York: Springer
- Kristiansen, H. W. 2008: *Masker og motstand. Diskré homoliv i Norge 1920–1970*. Oslo: Unipub forlag
- Kulick, D., & Willson, M. 1995: *Taboo : sex, identity, and erotic subjectivity in anthropological fieldwork*. New York: Routledge
- Leap, W. 1999: Sex in "private" places: Gender, erotics, and detachment in two urban locales, s. 115–139. I: W. Leap (red.) *Public sex/gay space*. New York: Columbia University Press
- Levine, M. P. 1979: *Gay men : the sociology of male homosexuality*. New York: Harper & Row
- Leznoff, M., & Westley, W. A. 1998: The homosexual community, s. 5–11. I: P. M. Nardi & B. E. Schneider (red.) *Social perspectives in lesbian and gay studies : a reader*. London: Routledge
- Lindholm, M., & Nilsson, A. 2002: *En annan stad : kvinnligt och manligt homoliv 1950–1980*. Göteborg: Alfabet/Anamma
- Madden, R. 2010: *Being ethnographic : a guide to the theory and practice of ethnography*. London: Sage
- Newton, E. 1972: *Mother camp: female impersonators in America*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall
- Nilsson, A. 1998: *Såna & riktiga karlar : om manlig homosexualitet i Göteborgs decennierna kring andra världskriget*. Göteborg: Anamma
- Park, R. E. 1915: The city: Suggestions for the investigation of behavior in the city environment. *American Journal of Sociology* 577–612
- Plummer, K. 1975: *Sexual stigma*. London: Routledge
- Pricur, A., & Andersen, A. J. 1988: *Kjærlighet mellom menn i aidsens tid*. Oslo: Pax
- Read, K. E. 1980: *Other voices: The style of a male homosexual tavern*. Novato: Chandler & Sharp Publishers
- Rubin, G. 1993: Thinking Sex. Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality, s. 3–44. I: H. Ablove, M. A. Barale & D. M. Halperin (red.) *The Lesbian and gay studies reader*. New York: Routledge
- Rubin, G. 2002: Studying sexual subcultures: Excavating the ethnography of gay communities in urban North America, s. 19–68. I: E. Lewin (red.) *Out in theory : the emergence of lesbian and gay anthropology*. Urbana: University of Illinois Press

- Salerno, R. A. 2007: *Sociology noir : studies at the University of Chicago in loneliness, marginality and deviance, 1915–1935*. Jefferson: McFarland & Co
- Shokeid, M. 1995: *A gay synagogue in New York*. New York: Columbia University Press
- Simmel, G. 1990: Storbyene og åndslivet, s. 87–102. I: D. Østerberg (red.) *Handling og samfunn: sosiologisk teori i utvalg*. Oslo: Pax
- Styles, J. 1979: Outsider/insider: Researching gay baths. *Urban Life* 2, 135–152
- Tripp, C. A. 2002: Alfred C. Kinsey (1894–1956), s. 13–23. I: V. L. Bullough (red.) *Before Stonewall : activists for gay and lesbian rights in historical context*. New York: Harrington Park Press
- Warwick, D. P. 1975: Tearoom trade: Means and Ends in Social Research, s. 191–212. I: L. Humphreys (red.) *Tearoom trade. Impersonal sex in public places* (Utvidet utg.). Chicago: Aldine

Summary

Engaged ethnography.

Some reflections on lesbian and gay studies in social science and the tradition of the Chicago school

This paper attempts to clarify some connections between the of sociology and lesbian/gay social science. What is it, more specifically, in this tradition that has influenced more recent studies in lesbian/gay studies? The paper takes as its point of departure the study that is often considered the most prominent classic within ethnographic research on sexual subcultures, namely Laud Humphreys *Tearoom Trade*, and I make use of experiences and concepts applied in my own ethnographic study on older gay men's life courses in . The Tearoom Trade is viewed in light of three broad characteristics of the . By showing how Humphreys study both carries on and exceeds this tradition, important challenges to researchers carrying out ethnographic close-up studies of sexual subcultures is brought into view.

Keywords: sociologists, ethnography, lesbian/gay studies, Laud Humphreys, sexual subcultures.